

جسارت، مطالبه‌گری و امید

محمد حمیدی مقدم، دبیر جشنواره سینما حقیقت می‌گوید: «افق پیش روی سینما حقیقت گسترش مخاطبان و افزایش نفوذ و تأثیر گذاری در منطقه و کشورهای پیرامونی است»

هفدهمین جشنواره سینما حقیقت در حالی به کار خود خاتمه داد که میزان استقبال از فیلم‌ها نسبت به چند سال اخیر رشد قابل ملاحظه‌ای داشت؛ جشنواره‌ای که پدیده‌اش «قوی دل» بود و جنجالی‌ترین فیلمش مستند «ا احمد» برگزار کردن جشنواره‌ای پر رونق و راضی نگهداشتن همه، مأموریت غیرممکنی است که احتمالاً از عهده هیچ مدیر و دبیری بر نمی‌آید و در انتهای هر فستیوالی معمولاً حاشیه‌ها و حرف و حدیث‌هایی در رسانه‌ها مطرح می‌شود؛ شائبه‌ها، نکته‌ها و انتقادهایی که ظاهراً گریزناپذیر هستند. دبیر هفدهمین جشنواره سینما حقیقت، اعتقاد دارد که جشنواره امسال با نوجویی در تولید، جسارت و مطالبه‌گری گامی به پیش برداشته شود تا حقیقت بتواند همچنان مسیر اعتلا و پیشرفت را پیماید.

تنوع و گستردگی

برای حضور در هفدهمین جشنواره سینما حقیقت ۶۴۰ فیلم ثبت‌نام کردند و در بخش جایزه شهید آوینی نیز ۲۲۳ فیلم متقاضی حضور در جشنواره بودند. در این بین ۶۰ فیلم از بانوان فیلمساز و ۳۸۰ فیلم از شهرستان‌ها درخواست حضور در جشنواره را داشتند که از این میان حدود ۳۸ فیلم از ۲۳ شهر انتخاب شد. تقریباً ۲۰ استان خراسان رضوی، سیستان و بلوچستان، فارس، اصفهان، مازندران، تهران، یزد، کرمان، بوشهر، خوزستان، کردستان، گیلان، البرز، سمنان، قم، آذربایجان شرقی، قزوین، چهارمحال و بختیاری، کهگیلویه و بویراحمد و مرکزی در جشنواره امسال حضور داشتند. نکته جالب دیگر، گوناگونی و رنگ آمیزی بسیار خوب در ترکیب فیلم‌های مسابقه ملی، آوینی و بخش‌های دیگر است. همچنین امسال تفاوت بزرگی با سال‌های قبل داشتیم و با تنوع مضمونی بسیار خوبی روبه‌رو شدیم؛ ۲۶ فیلم اجتماعی، ۱۹ فیلم مقاومت، انقلاب، دفاع مقدس، ۱۸ فیلم پرتره، ۱۱ فیلم سیاسی، ۲ فیلم حیات وحش، ۹ فیلم زیست محیطی، ۹ فیلم تاریخی، میراث فرهنگی، ۳ فیلم اقتصاد و کارآفرینی، ۳ فیلم ورزشی، ۶ فیلم با موضوع جمعیت و ۲ فیلم با موضوع آب در جشنواره حضور یافتند.

سینما حقیقت امسال چه نکته قابل توجهی داشت که بشود آن را به عنوان شاخصه این دوره ثبت کرد؟ به چه شاخصه‌ای می‌شود اشاره کرد که نقطه تمایز جشنواره هفدهم با مثلاً دوره شانزدهم باشد؟

شاید بتوان گفت یکی از مهم‌ترین شاخصه‌های جشنواره امسال بحث نوجویی در تولید بود؛ چه به لحاظ مضمونی که در مستندها به خوبی می‌شد تنوع و تازگی سوژه‌ها را مشاهده کرد و چه از منظر ساختاری. مستندسازان امروز کارهایی خلاقانه و دردمند می‌سازند. اگر به آثار امسال نگاه کنید طرح معضلات اجتماعی در این آثار موج می‌زند، اما یک سرفصل تقریباً آنها را از آثار سال‌های پیش جدا می‌کند و آن امیدواری به آینده است. بسیار جالب است که آثار بدون هیچ تحمیلی برآمده از تجربه زیسته فیلمساز است و با طرح عمیق‌ترین مشکلات و معضلات باز هم نگاه فیلمساز آینده‌محور است و امیدبخش. تقریباً در تمام آثار آمده، چه از نهادهای دولتی و چه از بخش خصوصی این نگاه وجود دارد. طبیعتاً سلاقی و دیدگاه‌ها متفاوت است ولی این اشتراک نگاه را که هم مطالبه‌گر است و هم امیدبخش در تعداد زیادی از فیلم‌های امسال می‌توان مشاهده کرد. این یک فرصت و بضاعت است که باید غنیمت شمرده شود.

سینما حقیقت معمولاً با انبوه مشتاقان و صف‌های شلوغش به یاد آورده می‌شود. اساساً تا سال‌ها سینمای مستند به عنوان سینمایی که فقط مورد توجه جریان روشنفکری قرار دارد در ایران مطرح بود. جشنواره سینما حقیقت به مرور موفق شد پای مخاطب را به تماشای فیلم مستند باز کند.

مخاطب مسئله اصلی سینمای مستند بوده است. مخاطب گسترده برای سینمای مستند به رویایی محال شباهت داشت. سینمای مستند سال‌ها بدون مخاطب گسترده بود. یک فیلم مستند را در بهترین حالت ۵۰۰ نفر می‌دیدند و ۵ نفر درباره آن چیزی می‌نوشتند. سینمای مستند محصور در جریان روشنفکری بود و بدون ارتباط با توده و عامه مردم. شکستن این سد و ایجاد ارتباط سینمای مستند با مردم از اصلی‌ترین مأموریت‌های جشنواره سینما حقیقت بوده است. هر کسی که فیلم مستند می‌سازد باید ابتدا به

این پرسش پاسخ دهد که مخاطب اثرش کیست. سینمای مستند ایران برای رشد مارکتینگ باید به مخاطب فکر کند. فیلم مستند باید برای مخاطب جذابیت داشته باشد که در مرحله بعد بتواند خریدار پیدا کند. جشنواره سینما حقیقت بستر مناسبی است برای دیده شدن فیلم مستند. یکی از اهداف مهم سینما حقیقت، برقراری ارتباط میان فیلم مستند و مخاطب است.

با توجه به اینکه در منطقه هیچ جشنواره فیلم مستندی با اهمیت‌تر از سینما حقیقت برگزار نمی‌شود این انتظار وجود دارد جشنواره‌ای که صفت بین‌المللی دارد و هر دوره هم فیلم‌های خارجی مهمی نمایش می‌دهد و هم مستندسازان شاخصی مهمانش می‌شوند، به عنوان رخدادی جهانی رشد بیشتری را تجربه کند.

قطعاً باید چنین اتفاقی بیفتد و البته در حال حاضر هم سینما حقیقت اعتبار بین‌المللی دارد. برای حضور منطقه‌ای برنامه‌هایی جدی داریم. یکی از افق‌هایی که برای رسیدن به آن تلاش می‌کنیم تبدیل شدن جشنواره سینما حقیقت به «هاب» سینمای مستند منطقه است. سینما حقیقت برنامه دارد که جوانان مستندساز منطقه از عراق و سوریه و عربستان گرفته تا تاجیکستان و افغانستان تا مالزی و اندونزی به این فکر کنند که نخستین سکوی پرتاب فیلم‌شان سینما حقیقت است. این امکان با توجه به جایگاه سینمای ایران وجود دارد و مقدمات فراهم شده است و برای تحقق آن گام برمی‌داریم. من امسال با تمام میهمانان خارجی این مسئله را به‌طور جدی مطرح کرده‌ام.

شما از جسارت و مطالبه‌گری فیلمسازان گفتید ولی عده‌ای جشنواره را به محافظه‌کاری متهم می‌کنند؟

بهترین سند برای پاسخ به چنین نکاتی فیلم‌ها هستند. مستندها در روزهای برگزاری جشنواره دیده شدند و مخاطبان می‌توانند قضاوت کنند که جشنواره امسال محافظه‌کار بوده یا جسور. در جشنواره امسال حضور شوق‌برانگیز استعداد‌های جوانی را شاهد بودیم که هم در مضمون و هم در زمینه فرم جسارت و نوآوری پیشه کرده بودند. قدر جسارت جوان‌های مستندساز را باید دانست و از آنها مراقبت کرد. بخش عمده‌ای از انرژی و شوری که در جشنواره هفدهم متبلور

شد حاصل نگاه جوانانی بود که آینده سینمای مستند ایران متعلق به آنهاست. این مسیر به سادگی طی نشده و یک مجموعه متشکل از سازمان سینمایی، صدا و سیما، حوزه هنری و بدنه سینمای مستند و نهادهای سازمان‌هایی که در تولید فیلم مستند مشارکت داشتند، پای کار آمدند تا به چنین دستاوردی رسیدیم. جشنواره‌ای که در آن چهره‌های خوش قریحه و تازه نفسی ظهور کردند و فیلم‌ها شهادت می‌دهند که سینما حقیقت هفدهم محافظه‌کار نبود.

یکی از انتقادهایی که برخی رسانه‌ها مطرح کرده‌اند کنار گذاشتن برخی مستندهایی است که حضورشان می‌توانست به گرمای بیشتر سینما حقیقت بینجامد. مشخصاً به مستند «ضد قهرمان»، فیلمی درباره آیت الله خلخالی است اشاره شده که موفق به حضور در جشنواره نشد.

هر فیلمی که با ضوابط جشنواره انطباق داشته و در فرایند تعریف شده و مشخص سینما حقیقت، ارزیابی و واجد شرایط لازم بوده، به جشنواره آمده است. البته که با توجه به میزان استقبالی که مستندسازان از سینما حقیقت می‌کنند و این استقبال بسیار فراتر از ظرفیت یک جشنواره است، طبیعی است که آثار بسیاری پشت خط بمانند. این حضور نداشتن هم به معنای فقدان شایستگی نیست. دوستان و همکاران ما نهایت تلاش‌شان را صرف انتخاب دقیق فیلم‌ها بر اساس نگاه کارشناسی می‌کنند. قطعاً هر دوره تعدادی فیلم که می‌توانستند در جشنواره حاضر باشند بیرون می‌مانند. مانند هر جشنواره دیگری که تقاضا برای شرکت در آن زیاد است. در مورد مستند «ضد قهرمان» اما نکته‌ای بدیهی وجود دارد و آن هم مجوز وزارت ارشاد است که این فیلم نداشت.

خط خوردن مستند «ضد قهرمان» از سینما حقیقت، با توجه به راه یافتن مستند «ا احمد» به جشنواره، به تعبیری فرامتنی انجامیده است. سوال این جاست که مستند «ا احمد» به مانعی برای حضور بر خورد نکرده و مجوز ارشاد داشته؟ طبیعتاً مستند «ا احمد» مجوز وزارت ارشاد را دریافت کرده بود که در جشنواره به نمایش درآمده است.

